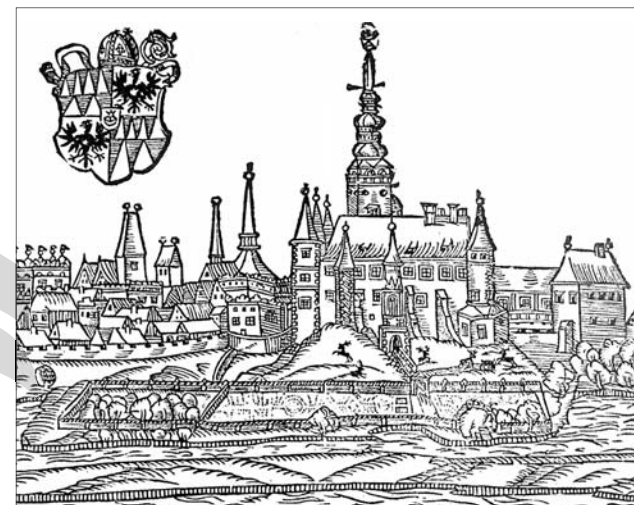

PODZÁMECKÁ ZAHRADA

Délka okruhu 45 minut.

1 Dům vrchního zahradního pomocníka	22 Obelisk
2 Zookoutek (bývalý skleník)	23 Maximiliánův dvůr
3 Flóra	24 Busta arcibiskupa Rudolfa Jana Habsburského
4 Dům zahradníka	25 Dlouhý rybník
5 Fontána amorků	26 Rybářský pavilon
6 Colloredova kolonáda a giardino secreto	27 Paví dvůr
7 Busta arcibiskupa Ferdinanda Marii Chotka	28 Vázový most
8 Okrasný parter	29 Chotkova brána
9 Zahradní portikus	30 Chotkovo schodiště
10 Římská fontána	31 Vstupní brána z ulice Na Kopečku
11 Chotkův rybník	32 Lavička s postamentem a vázou
12 Deštník	33 Postament s vázou
13 Chrámek přátelství	34 Kamenný stůl
14 Ruiny	35 Kruhová lavička
15 Břizový pavilon	36 Lyrovník tulipánokvětý
16 Busta arcibiskupa Maxmiliána Josefa Sommerau-Beeckha	37 Jinan dvoulaločný
17 Stříbrný most	38 Platan javorolistý
18 Růžová treláž	39 Borovice limba
19 Maximiliánova kolonáda	40 Tis červený
20 Divoký rybník	41 Dřezovec trojtrnný
21 Čínský pavilon	42 Borovice lesní
	43 Katalpa trubačovitá
	44 Dlouhá alej

Kroměříž se zámek a Podzámeckou zahradou, 1593–1598

Počátky historie Podzámecké zahrady je možné sledovat již od období renesance. Tato zahrada byla vážně poškozena za třicetileté války a k její obnově v raně barokním duchu došlo za episkopátu biskupa Karla II. z Lichtensteinu-Castelkorna (1664–1695). Formálně řešená kompozice s ústřední fontánou, květinovými záhony a bohatou sochařskou výzdobou se během 18. století pozvolna změnila dle vývoje barokního myšlení.

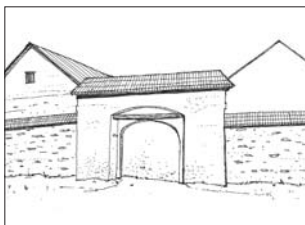
První olomoucký arcibiskup Antonín Theodor Colloredo-Waldsee (1777–1811) pod vlivem osvícenských myšlenek mezi léty 1790–1800 rozšířil a proměnil zahradu v sentimentálně laděný park. Na pravidelně členěný parter před zámek navázaly plochy upravené v tzv. přirozeném stylu. Síť cestiček vinoucích se mezi stromy přiváděla návštěvníka k pestré paletě drobných staveb a uměleckých zastavení, např. k poustevně, k labyrintu s Deštníkem, Čínskému pavilonu aj.

Ve třicátých letech 19. století přichází do Kroměříže arcibiskup Ferdinand Maria Chotek (1832–1836), který spolu s architektem Antonem Archem (1793–1851) přistupuje k radikální proměně Podzámecké zahrady ve velkorysý krajinařský park. Po Chotkově úmrtí projekt realizuje jeho nástupce, arcibiskup Maxmilián Sommerau-Beckh (1837–1853). Během tohoto období zaznamenala zahrada největší rozkvět a získala současně uspořádání i rozlohu více jak 60 ha.

Svoji pouť po Podzámecké zahradě zahájíme před zahradním průčelím zámku. V jeho přízemí se ukrývají nevedsní prostory **sala terreny**, zřízené v druhé polovině 17. století. Sloužila jako reprezentativní vstup do původní pravidelně členěné barokní zahrady. Velice cenná je její umělecká výzdoba odkazující jak na antickou i středověkou duchovní tradici, tak na sepětí člověka a přírody. Na místo fontán a barokních soch se dnes před námi otevírá volná travnatá plocha doplněná v druhé polovině 19. století velkým **ornamentálním záhonem**.

Ornamentální záhon

Bývalý vstup do zahrady z Blahoslavovy ulice

Zahrada s náměstím propojuje **monumentální schodiště**, které v 70. letech 19. století navrhl architekt Gustav Mereta. Předchůdcem schodiště byla pouze dřevěná rampa a jako hlavní vstup do zahrady

pro obyvatele města byla určena brána z ulice Na Kopečku. Půjdeme-li cestou vpravo, můžeme mezi stromy spatřit zazděnou bránu v ohradní zdi. Jedná se o dnes již nefunkční **vstup** do zahrady z Blahoslavovy ulice, který se přestal používat ve druhé polovině 19. století.

Svědectví o nejstarší historii města Kroměříže přináší jeden z posledních dochovaných úseků původního středověkého **městského opevnění** z druhé poloviny 14. století. V 19. století byly z vnitřní strany k hradbám přistavovány dvorní trakty měšťanských domů, což tuto část hradební zdi uchránilo před zbořením. Současná podoba hradeb v Podzámecké zahradě je výsledkem jejich konzervace, provedené v roce 2006.

Cesta nás přivede na kraj tzv. **Chotkova rybníka**. Nese jméno svého zakladatele arcibiskupa F. M. Chotka, který jej nechal vybudovat v 30. letech 19. století dle projektu A. Archeho na místě původního, výrazně rozlehlejšího vodního kanálu. Tento kanál dříve obklopoval také antický chrámek, stojící na nedalekém palouku. Centrální stavba tzv. **Chrámků přátelství**, jehož základ tvoří šestice sloupů s iónskými hlavicemi, původně stávala na malém ostrůvku a patřila mezi atrakce sentimentální zahrady z přelomu 18. a 19. století. Přístupný byl pomocí gondol, kotvičích v nedalekém přístavišti. Později byla vodní plocha kolem chrámku zasypána a ten se ocitl uprostřed travnaté plochy obklopen štíhlými topoly. Současný tvar střechy stavba získala v druhé polovině 19. století, kdy byl její interiér také doplněn kamennými lavičkami a středovým kanelovaným sloupem. V sousedství chrámku dnes roste majestátný smrk ztepilý.

J. Fischer, Chrámek přátelství, 1802

J. Fischer, Smutná alej, 1802

Nyní vstupujeme do aleje, která byla založena již na konci 18. století. Tehdy zde rostly jilmy, dnes ji tvoří převážně habry obecné a je postupně obnovována. Byla nazývána **Smutnou alejí**, protože hustě nasázené stromy vytvářely silný

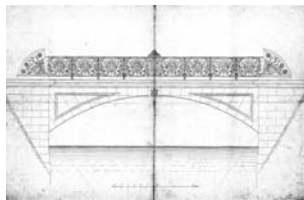
stín. Také se jí říká „Alej vzdechů“, protože byla a stále je oblíbeným místem setkávání zamilovaných. Na počátku 19. století zde na návštěvníka čekala řada atrakcí. Z aleje se vstupovalo do drobných zahradních prostor doplněných rozmanitými stavbami. Nacházela se zde poustevna s doškovou střechou, Čínský pavilon umístěný na uměle navrženém kopci, pavilon v podobě stołu slámy sloužil jako zázemí střelnice. Dnes po pravé straně mineme sochu **Alegorie léta** z druhé poloviny 20. století a po několika desítkách kroků se otevře pohled na budovu zámku.

A. Arche, Římský fontána, před 1850

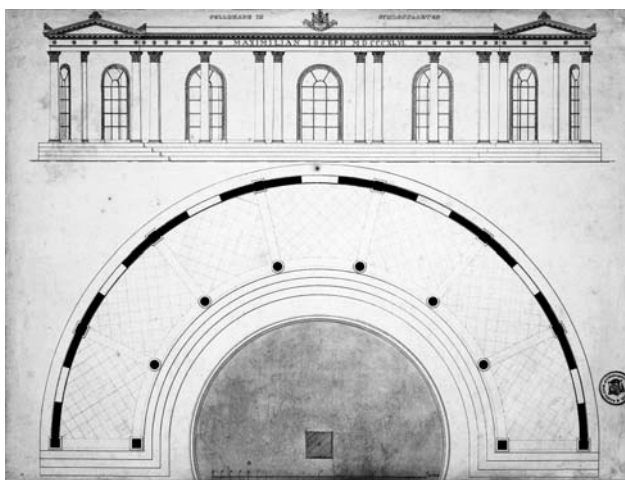

Pískovcová **Římská fontána** po pravé straně cesty byla vybudována dle projektu A. Archeho ve 30. letech 19. století a bohužel není funkční. Poslední existující připomínkou hravých časů přelomu 18. a 19. století je dnes **Deštník**, okolo kterého bylo původně vysazeno bludiště z tvarovaných keřů.

A. Arche, Stříbrný most, před 1850

Alej nás přivádí ke **Stříbrnému mostu** klenoucím se nad bývalou mlýnskou strouhou. Byl postavený okolo roku 1840 podle návrhu architekta A. Archeho. Spojuje plochu „staré zahrady“ s parkově upravenými plochami založenými před polovinou 19. století.

Po překonání Stříbrného mostu se nám otevírá pohled do srdce velkorysých krajinařských úprav, která byla zakládána v 30. a 40. letech 19. století na ploše bývalých městských pastvin nazývaných „Hořenuše“. Pozemky byly arcibiskupství prodány pod podmínkou, že nový park bude zpřístupněn široké veřejnosti, a tak se i stalo. Ústředním bodem kompozice je tzv. **Maxmiliánova kolonáda**. Tato stavba v neoklasicistním stylu byla dokončena v roce 1846 dle projektu architekta A. Archeho. Stavbě se říká také Pompejská či Pompejanská kolonáda, protože v druhé polovině 19. století zde byly vystaveny busty, jejichž část pocházela přímo z vykopávek města Pompeje. Stavba půlkruhového půdorysu, jejíž součástí je také rozměrný kruhový bazén, nese na kladí nápis „MAXIMILIAN JOSEPH. MDCCCXLVI“, nad kterým je vsazen erb jejího stavebníka, arcibiskupa Maxmiliána Josepha Sommerau-Beckha.

Dominantní roli v tomto prostoru však dnes nehraje kolonáda, ale pozornost na sebe poutá velká **skupina platanů**, která patří k největší a také nejkrásnější v naší republice. Tito velikáni zde byli jako malé stromky vysazeni okolo roku 1840 a dnes dosahují výšky přes 40 m. Krajinařskými architekty je platan oblíben především pro světlé zbarvení kmene i větví, které na sebe poutá pozornost nejen v zimě, ale i v době vegetace. Povrch kmene zůstává i ve stáří hladký, protože horní vrstvy kůry se neustále odlupují. Listy platanu raší později než u většiny okolních dřevin a na podzim získávají nejdříve nažloutlou a později velmi intenzivní hnědou barvu.

Pohled na kolonádu i platany rámuje od druhé poloviny 19. století subtilní **kovová treláž** zdobená geometrickým a rozvilinovým ornamentem.

V letním období je porostlá růžemi odrůdy **‘New Dawn’** (Nový den) amerického šlechtitele Henryho A. Dreera. Tato odrůda s jemně růžovými květy byla uvedena na trh již v roce 1930 jako první popínávací růže opakující kvetení během roku a také jako první růže získala ochranu amerického patentového úřadu.

Cesta pokračuje vlevo podél vodní strouhy a výběhu se zvířaty. Na pravé straně se na horizontu objeví stavbička **Čínského pavilonu** stojícího na ostrově v Divokém rybníku.

Čínský pavilon

J. Fischer, Paví dvůr, 1802

◀ A. Arche, Maxmiliánova kolonáda, před 1850

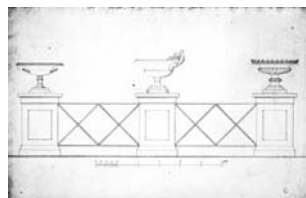

Letecký pohled na Podzámeckou zahradu

Po drobném mostě přicházíme k **Pavímu dvoru**, ten tvoří zázemí pro chov zvířat v Podzámecké zahradě a je oblíben především dětmi. Většina zde chovaných zvířat se může pohybovat volně po celé zahradě, proto lze na rybnících i mlýnské strouze zahlédnout černé labutě i barevné mandarínské kachničky, pod keři odpočívají pávi i různobarevní králíci, na střeše vrkají holubi. Můžete zde vidět dnes už málo známé druhy drůbeže, jako např. perličky. V ozdobné kleci před budovou je chováno několik druhů bažantů.

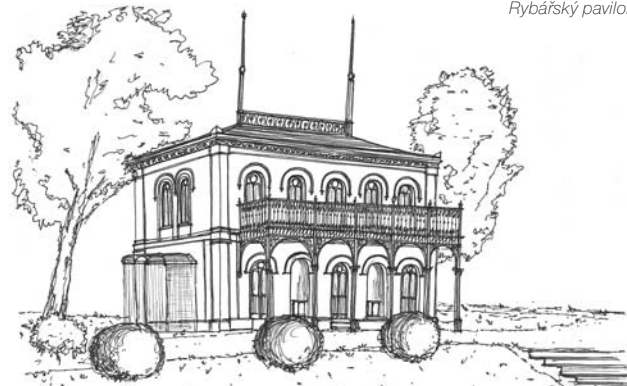
Původně bylo v tomto místě okolo roku 1795 postaveno selské stavení tvořící součást sentimentální úpravy zahrady. Sloužilo jako zázemí pro malý statek s dobyt看em, drůbeží a ovocným sadem. Dobový popis říká: „K přirozeným požitkům lákal selský dvůr, kde bylo možné se napít čerstvé nadojeného mléka a zároveň ochutnat něco z nevybranějších odrůd ovoce pěstovaných v sadu. Uprostřed toho ráje spatří člověk všechny druhy domácí drůbeže a krotké pávy se svými mláďaty.“ Šlechtici i církevní hodnostáři žijící v přepychu hledali často své rozptýlení v iluzi prostého vesnického života. Za tímto účelem nechávali ve svých zahradách budovat tato malá hospodářství. Nejproslulejší byla asi vesnička Hameau francouzské královny Marie Antoinetty ve Versailles.

Současnou podobu s bohatě zdobenou fasádou, inspirovanou švýcarskými hrázdnými domky, získala stavba na konci 19. století pravděpodobně dle projektu Antonína Kybase. Slouží jako obydlí pro ošetřovatele zvířat. Plocha bývalého ovocného sadu byla proměněna ve výběh.

A. Arche, Vázový most, před 1850

Při návratu k budově zámku vstupíme na tzv. **Vázový most** vybudovaný dle projektu A. Archeho. Jeho zábradlí bývalo zdobeno litinovými vázami. Předchůdce tohoto mostu, umožňující přístup z města přes mlýnskou strouhu na obecní pastviny, je zachycen již na plánech z 18. století. Z mostu se otevírá pohled na zadní fasádu tzv. **Rybářského pavilonu** stojícího v čele **Dlouhého rybníka**. Jeho první předchůdce byl postaven na konci 18. století při úpravách zahrady v sentimentálním duchu. Ve 40. letech 19. století mu architekt A. Arche vtiskl neoklasicistní podobu. Současný vzhled s použitím prvků z umělecky ztvárněné litiny získala stavba v 60. letech 19. století. Na přechodnou dobu byla budova z této zadní strany doplněna velkou klecí a sloužila jako bažantnice.

Rybářský pavilon

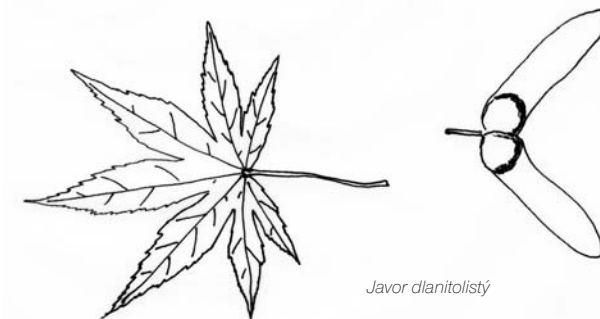
Vilín japonský

Jinan dvoualočný

Za mostem se nachází prostor, ve kterém je možné obdivovat řadu zajímavých dřevin. Především v předjaří na sebe poutá pozornost **vilín japonský**, jehož květy se objevují často již při prvním oteplení na konci ledna. Keř vlevo od cesty má květní plátky žlutočervené barvy, keř vpravo zářivě žluté. Nedaleko stojí **socha Flory**, římské bohyně jara a květů, pochází z 19. století a dnes je součástí růžové besídky, která slouží jako odpočívadlo. Na mapách z poloviny 19. století je tato socha zakreslena na opačné straně cesty přibližně v místech, kde dnes roste zajímavý **buk**. Jedná se o kultivar s názvem *Fagus sylvatica* 'Rohanii' pojmenovaný na počest francouzského šlechtického rodu Rohanů, sídlícího po Velké francouzské revoluci na zámku Sychrov ve východních Čechách. Sychrovský zámecký zahradník Vojtěch Mašek tento buk vyšlechtil v roce 1891. Od původního druhu se liší na jaře sytě červenými a později tmavě zelenými užšími laločnatými listy a pomalým růstem. V blízké skupině stromů roste další buk, tentokrát s neobvyklým tvarem koruny. Jeho větve se obloukovitě sklánějí k zemi. Kultivary s tímto způsobem růstu bývají u většiny dřevin označovány jako 'Pendula'. Nad touto zelenou kaskádou se vypíná koruna **jinanu dvoualočného**. Jeho současnou domovinou je Čína, ale jak dokládají fosilní zbytky, před 150 miliony let rostl i na území Evropy. Listy šedo zelené barvy vyrůstající ve svazečcích na koncích krátkých větviček se na podzim vybarví zářivě žlutě. Jejich neobvyklý vějířovitý tvar inspiroval řadu secesních umělců a objevuje se v dekorech tehdejších uměleckých děl i předmětů denní potřeby. Listy obsahují látky s příznivými účinky na podpoření krevního oběhu.

Milovníky rostlin z Dálného východu jistě upoutá také několik **javorů dlanitolistých**. Jednotlivé stromky se od sebe liší nejen tvarem listů, ale především jarním a podzimním zbarvením, které nabízí několik odstínů červené a oranžové barvy. Nejstaršímu z nich by mohlo být okolo sta let. V jejich sousedství se dobře daří **pivoňkám keřovitým**.

Javor dlanitolistý

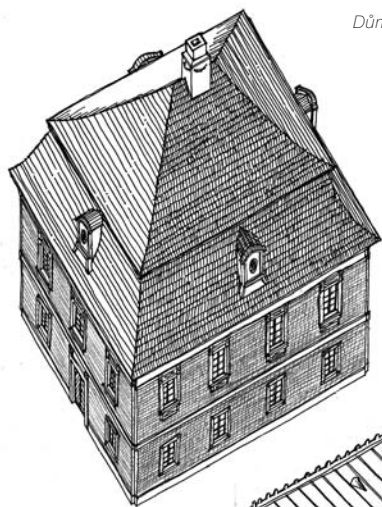

vydal NPÚ ÚOP v Kroměříži
text Lenka Křesadlová
historické podklady Archiv Arcibiskupství olomouckého
fotografie a perokresby Jan Štětina, Jiří Janál, archiv NPÚ ÚOP v Kroměříži
grafická úprava www.tbmsign.com
tisk xxx

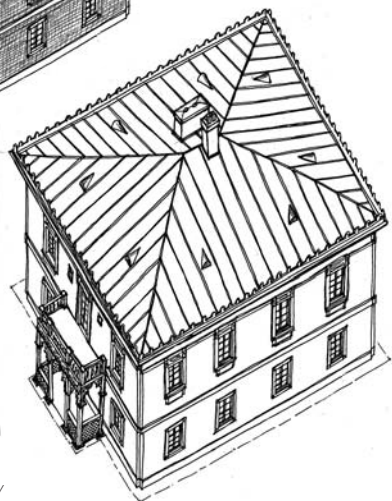

Spolufinancováno z programu „Podpora pro památky UNESCO“ Ministerstva kultury ČR

V Číně, odkud pocházejí, je tradice jejich záměrného pěstování a šlechtění dlouhá přes tisíc let. V císařských zahradách vykvétaly dřevité pivoňky již za dynastie Jin, která vládla v letech 265 – 420 našeho letopočtu, a jejich obliba hraničila s mánií. Dnes se pěstuje bezpočet odrůd s květy v odstínech především růžové, purpurové a bílé barvy. V Podzámecké zahradě je můžete obdivovat v měsíci květnu.

Dům zahradníka okolo roku 1800

Dům zahradníka, současný stav

Z křížovatky se otevírá pohled na patrový domek se světlou fasádou. Jedná se o **Dům zahradníka**, který patří k nejstarším stavbám v zahradě vůbec. Je zachycen již na vyobrazeních zahrady ze 17. století. Jeho architektura se postupně měnila od přízemního renesančního domku přes barokní stavbu s mansardovou střechou a navazujícím skleníkem až po úpravu z konce 18. století v „holandský dům“ s červenou omítkou napodobující režné zdvo. Současnou jednoduchou patrovou architekturu domu s valbovou střechou navrhl Anton Arche ve 30. letech 19. století. Bohatě vyřezávaný portikus a balkony ozdobily fasádu v druhé polovině 19. století. Stavba si až do dnešních dnů dochovala svou původní obytnou funkci.

Zaměstnanci zahrady je stále obýván také přízemní dům vrchního zahradnického pomocníka, který rámuje vstup do zahrady z ulice Na Kopečku. Stavbu v tomto místě můžeme najít již v barokní době. Současnou podobu získal objekt při přestavbě v druhé polovině 19. století.

Skleník, 1890

Brána z ulice Na Kopečku byla původně určena jako hlavní vstup do zahrady pro obyvatele města. Dobová zpráva říká: „Přístup obecnstvu byl dovolen od prvního května do podzímku. Mezi podmínkami dovolené návštěvy zahrady nalézala se také ta, že v parku nesmí nikdo kouřit a že studenti se museli u vrátného vykázat učebnou knihou.“ V závěru 19. století zde byl umístěn drobný **strážní domek** s hrázděnou konstrukcí vyplněnou cihelným zdivem a bohatou řezbářskou výzdobou štítu i okolí oken.

První stavbou, kterou návštěvníci spatřili po průchodu branou, byl **velký skleník** vybudovaný dle projektu A. Archeho v roce 1836. Sloužil k zimnímu uchování několika tisíc teplotmilných rostlin pěstovaných v nádobách, které se v létě rozmísťovaly po zahradě. Před jeho průčelím se nacházely pečlivě udržované květinové záhony. Za druhé světové války bohužel skleník vyhořel a zbyla z něho pouze zděná konstrukce, do které byly později umístěny klece pro chov zvířat. Je zde chováno několik druhů bažantů či hejno andulek a kanárů. Návštěvník je může pozorovat z kovových laviček, bohatě zdobených rostlinným ornamentem. Nesou znak arcibiskupa T. Kohna a byly vyrobeny v arcibiskupských železárnách na konci 19. století.

Zde naše prohlídka Podzámecké zahrady končí. Na shledanou.

Skleník po požáru 1942

Podzámecká zahrada

Délka okruhu 45 minut

